

Den kinesiske krimi

Et nedslag i krimiens kulturhistorie

Hansen, Kim Toft

Publication date:
2010

Document Version
Accepteret manuscript, peer-review version

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Hansen, K. T. (2010). *Den kinesiske krimi: Et nedslag i krimiens kulturhistorie*. Paper præsenteret ved Kulturtrafik, Aalborg, Danmark.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Den kinesiske krimi Et nedslag i krimiens kulturhistorie

Oplæg ved seminaret Kulturtrafik, Aalborg Universitet, maj 2010.

Den forhåndenværende bog beskriver komplicerede efterforskninger af kriminalitet, forbløffende forbrydelser, overraskende opdagelsesmæssige præstationer og fantastiske løsninger på vanskelige sager.

*Celebrated Cases of Judge Dee
An Authentic Eighteenth-Century Detective Novel*

Sådan præsenterer den anonyme forfatter selv sin fortælling om den autentiske, kinesiske distriktsdommer Dee, der levede fra 630-700 under det kinesiske Tang-dynasti (618-907). Men selvom der her er mange summariske ligheder med den vestlige krimi, er den kinesiske krimi ikke specielt kendt i vesten, og det til trods for at det er verdens ældste, etablerede tradition for kriminalfiktion.

Allerede omkring det 11. århundrede er der en dokumenteret tradition for folkelige overleveringer af detektivfortællinger om legendariske distriktsmagistrater, der lokalt fungerer som både dommer, jury, anklager og detektiv. Den vestlige reception af krimien har gennem flere ombæringer været igennem nogle revisionistiske nedslag, hvad angår krimiens arnesteder. Alligevel er der en vis tradition for at kæde krimien og vestlige forfattere eller vestlig kultur sammen. Julian Symons hævder – som mange andre krimientusiaster – eksempelvis, at Edgar Allan Poe er "the undisputed father of the detective story" (Symons: 29). Jørgen Holmgaard peger også på, at kriminallitteraturen "hænger historisk sammen med kapitalismens og storbyernes opkomst" (Holmgaard: 15), en tese vi genfinder hos fx John Scaggs (Scaggs: 17ff).

Der er ingen tvivl om, at kulturelle forandringer og litterære opblomstringer i det 19. århundrede i høj grad spiller en central rolle i fremkomsten af den vestlige krimi. Men det er slående, hvordan den kinesiske krimi glimrer i sit fravær i den vestlige version af kriminalfiktionens verdenshistorie. Julian Symons henviser eksempelvis til den arabiske *1001 nats eventyr*, der også indeholder en detektivfortælling (se Hansen 2009), men han nævner ikke den kinesiske krimitradition. Det betyder, at den vestlige beskrivelse af kriminalfiktionens fremkomst savner indoptagelsen af den kinesiske version, der i høj grad fortjener sin plads på denne scene – først og fremmest fordi det er verdenslitteraturens første, etablerede krimitradition, men også fordi den kinesiske krimis formelle og tematiske opbygning kan kaste et fornyet blik på den vestlige reception af krimifiktion. Ydermere kan en beskrivelse

af, hvad den kinesiske krimi indeholder, kaste lys over en udvikling, der i disse år pågår i den vestlige krimi.

Det første vigtige spørgsmål er dog, hvorfor vi mangler dette kapitel i den vestlige reception af krimien. Siden den hollandske orientalist Robert van Gulik oversatte *Dee goong an* – en 1700-talskrimi – og hans efterfølgende romanserie om dommer Dee har der været et vist fokus på den kinesiske krimi, og fra 70'erne og frem har denne krimitradition fået opmærksomhed inden for den orientalistiske, filologiske og juridiske forskning. Men dette fokus har ikke smittet af på den generelle forskning inden for krimifiktion på tværs af medier. En årsag, som formentlig er den vigtigste af dem alle, er ganske vist, at det stadig ikke nemt at læse kinesisk kriminalfiktion – hverken ældre og nyere – i vesten, eftersom det *er* ganske få, der bliver oversat.

I løbet af det 20. århundrede er det, hvad angår den ældre kinesiske krimi, blevet til Hans Rudelsbergers tyske oversættelser af en række noveller om den autentiske dommer Pao (1924), Guliks oversættelse af *Dee goong an* (1949), Jaroslav Průžeks tjekkiske oversættelser af to kinesiske detektivnoveller, hvoraf den ene også handler om dommer Pao (1958), Leon Combers engelske oversættelse af en række detektivnoveller om samme dommer Pao (1964), der også er hovedkarakter i George A. Haydens oversættelse af tre kinesiske krimidramaer (1976). Det er med andre ord sparsomt, hvilke muligheder, den brede læserskare har haft for at stifte kontakt med særligt den ældre kinesiske krimi.

Dernæst betyder det også en hel del, at den kinesiske krimi, der i starten af det 20. århundrede – efter oversættelsen af Sir Arthur Conan Doyles fortællinger om Sherlock Holmes i 1896 – havde etableret sin egen ”Golden Age”, led et alvorligt knæk, da Mao og kommunismen kom til magten. I 1949 blev det – blandt meget andet – forbudt at udgive krimifiktion i Kina, og først i 1976 efter Maos død og Deng Xiaopings magtovertagelse blev det igen muligt at skrive og udgive krimifiktion i Kina. Under Mao havde der godt nok etableret sig et undergrundsmarked for krimifortællinger, men i slutningen af 70'ernes og i løbet af firserne skabtes et kinesisk boom for kriminalfortællinger.

Dette kan muligvis være med til at forklare, hvorfor de orientalistiske filologer pludselig får øje på krimien gennem historien i Kina. Den moderne kinesiske krimi er derfor også så småt begyndt at blive oversat til vestlige sprog, særligt engelsk (se Kinkley: 1993 og 2000). Ifølge Jeffrey C. Kinkley er der – på baggrund af en vis udveksling mellem Kina og vesten – i den moderne kinesiske krimi en hel del ligheder med den vestlige, men der i den ældre tradition en lang række forskelle, som også spiller en central rolle i dens manglede oversættelse eller popularitet i vesten.

I sit forord til sin oversættelse af *Dee goong an* fremhæver Gulik særligt fem vigtige forskelle (Gulik, 1976):

1. For det første introducerer den traditionelle kinesiske krimi ofte gerningsmanden i starten af fortællingen, hvorved det interessante ved dens udvikling er, hvordan dommeren, der også fungerer som detektiv, udspiller den skyldige. Gulik sammenligner strukturen med et spil skak, hvor opponenterne kender hinanden fra starten, og i vestlig optik kan dette resultere i en manglende suspense.
2. For det andet fremhæver Gulik den kinesiske forkærlighed for det overnaturlige, hvilket rettere netop fungerer i et samspil med efterforskningen i den kinesiske krimi. Drømmetydning, åndelige magter og metafysiske rammer har til tider en vigtig plads i opklaringsprocessen.
3. For det tredje bærer den kinesiske krimi ofte en vis overvægt af detaljer, hvilket betyder, at fx retssagernes forhør – igen i en vestlig optik – kan synes at blive trukket i langdrag.
4. For det fjerde har traditionel kinesisk kultur en – ifølge Gulik – ”sjettesans” for familieforbindelser, af hvilken grund kinesiske romaner og derfor også krimier hyppigt er overbefolket med karakterer (ofte langt over hundrede). Det kan med andre ord være svært at finde rundt i for en vestlig læser.
5. For det femte og sidste bygger den traditionelle kinesiske krimi på en række forskellige idéer sat i forhold til vestlige krimier. Der er her et særligt fokus på eksekveringen af dommen, der ofte lyder på henrettelse – til tider på særligt makaber vis. Ydermere inddrager den kinesiske krimi også sædvanligvis tortur som en forhørsmetode.

Til sidst bør det – for egen regning – også understreges, at den inden for flere vestlige kulturer traditionelle tredeling af magtforholdet (lovgivende, dømmende og udøvende) ikke er så krystalklar inden for kinesisk jura- og kulturhistorie, hvilket derfor reflekteres i krimien. Særligt iøjnefaldende er det klare sammenfald af den udøvende og den dømmende magt i den samme karakter, nemlig dommeren, mens den lovgivende magt også har sine forskelle: Den lovgivende instans er under de kinesiske dynastier kejseren, hvorved loven ikke er case-baseret og baseret på præcedens. I stedet er lov, sandhed og moral naturlig og absolut (Kinkley, 2000: 16ff). Det resulterer derfor ofte i et rigidt moralsk system, hvor godt og ondt er klart skilt fra hinanden. Dette verdensbillede behøver dog ikke at være fjernt fra den vest-

lige krimi, der også i sit tidlige format baserer sig på en dualistisk ramme (Meyhoff: 30).

Den kinesiske krimi har flere betegnelser, men den mest gennemgående er *gongan*, der henviser til og kan oversættes til *retssag* – på engelsk *court case*. Disse fortællinger kaldes derfor i den engelsksprogede reception for *court case fiction*. På dansk – eller i det hele taget i den vestlige krimis historie – har retssagsdramaet dog udkrystalliseret sig som en selvstændig afart af krimien og thrilleren. Derfor vil betegnelsen *retssagsdrama* have forkerte associationer, selvom en vis grad af efterforskning godt kan indgå i det vestlige retssagsdrama. I den kinesiske *gongan* indgår flere af de elementer, som traditionelt er skilt fra hinanden i vestlige samfund og krimifiktion, idet dommer og efterforsker i en *gongan* er en og samme person. Den tyske *Lexikon der Chinesischen Literatur* giver en meget dækkende beskrivelse af, hvad den kinesiske krimi byder på:

”Den kinesiske krimifortællings spænding beror ikke på spørgsmålet om gerningsmanden. Den begynder med en nøjagtig fremstilling af forbrydelsen, så denne er velkendt fra starten. Som midtpunkt står, ofte udledt af et fejlskøn hos en tidligere dommer, den endelige opklaringsproces med genoprettelse af den krævede orden. Opklaringen beror på klog kombinations-evne, nøjagtig retsmedicinsk undersøgelse, dommerens intuition eller på brugen af overnaturlige evner. Karakteren af både gerningsmanden og offeret omspænder bredden i det samlede kinesiske samfund. Den kloge, ubestikkelige dommer personificerer den frygtløse konfucianistiske funktionærs idealtype. Retssagen er overvejende dennesidig; ved siden af findes også retssager med overnaturlig handling.” (Klöpsch: 150, min oversættelse)

Den kinesiske krimi defineres her først og fremmest som en kriminalfortælling, hvilket fortæller noget om den udbredelse, genren har haft igennem den kinesiske historie. Den moderne vestlige krimi bevæger sig oftest inden for litteraturens, tv’ets og filmens rammer, hvilket fortæller noget om vores tids gennemslagskraftige medier, mens det er forholdsmæssigt sjældent, at krimien bevæger sig ind på poesiens, dramaets og sågar også novellens domæner, selvom det selvfølgelig sker. Den kinesiske *gongan*, som den udvikler sig tidligt som mundtlig fortælling til de tidligste nedskrivninger i 1200-tallet, bevæger sig inden for mundtlige kortere overleveringer fra den sidste halvdel af det første årtusinde, over såkaldte balladefortællinger fra midten af 1200-tallet og frem såvel som dramaer og operaer fra midten af 1300-tallet og frem. Fra slutningen af 1500-tallet kender vi de tidligste samlinger af kinesiske kriminoveller, mens der – formentlig motiveret af disse – allerede i 1600-tallet udviklede sig en tradition for længere kriminalromaner. Sidst i det tyvende århundrede kan vi således også føje filmatiseringer og tv-serier til den lange liste af krimifortællinger i Kina.

Det er samtidig relativt få af de tidlige nedskrevne krimifortællinger, som vi kender forfatterne på. Enkelte samlinger bærer et forfatternavn eller en redaktør, men samlet set er de enkelte samlinger af fortællinger eller hele romaner ikke udgivet under et forfatternavn. Fortællingerne er – som mundtlige fortællinger normalt er det – i det hele taget svære at spore til præcise kilder, og Y.W. Ma, der forsøger at trække tråde tilbage til forskellige udspringspunkter, må derfor operere med fortællinger, der først bliver konkrete i nedskrivningsøjeblikket (Ma, 1975). Men her og i forbindelse med de senere egentlige skrevne krimier kender vi ikke forfatterne af den simple årsag, at de forholdt sig anonyme. Den bygger på, at fortællingerne, som blev nedskrevet, revideret og ofte viderebygget, ikke havde til hensigt at skabe en forfatterkarriere for den enkelte.

I løbet af Ming-dynastiet (1368-1644), hvor de første nedskrivninger fandt sted hos intellektuelle, var fiktionel prosa nemlig ikke rangeret særligt højt. Derfor måtte den lærde udadtil forholde sig til ortodokse prosatekster ofte benævnt som klassikerne, primært konfucianistiske tekster, mens disse lærde brugte fritiden til at skrive og nedskrive disse krimitekster. Leon Comber omtaler de kinesiske krimier som ”under forfatterens værdighed” (Comber: 14), mens Robert van Gulik benævner genren som ”underlegen litteratur” (Gulik: x). Det giver i det hele taget en interessant kulturel parallel til den kamp, som nutidens krimifiktion i vesten må kæmpe for at få anerkendelse.

Alligevel antyder dette samlet set, at den kinesiske krimi havde en appel hos høj som lav: På den ene side er der i flere tekster efterladt levn fra den offentlige, mundtlige performance. Det er også et levn, som Gulik både fravælger og tager med i sin oversættelse af *Dee goong an*: Han har for det første bevaret introduktionssætningerne, der skulle fastholde tilhøreren ved at fortælle, hvad der vil ske i det kommende kapitel, mens han har udeladt de små afsluttende appetitvækkere, der skulle tillokke nye lyttere (Gulik: 228). På den anden side så understreger det simple faktum, at mange af de tidlige krimifortællinger – drama, balladefortællinger og noveller – også, at netop de intellektuelle, de skriftkloge, også fandt en interesse i disse fortællinger, eftersom det jo var dem, der skrev fortællingerne ned. Som både Ann Waltner (1990: 284) og Idema (2009: xx) medgiver, er det svært at gisne om udbredelse, popularitet og repræsentativitet, men overordnet set fortæller den mundtlige overlevering og den skriftlige nedfældning, at krimifortællingerne trods alt havde en vis publikumsinteresse.

Der findes en del pålidelige kilder, som peger på de udviklingstendenser og træk, der har været i den kinesiske krimi gennem tiden. Ud fra disse kilder har det været muligt at rekonstruere såvel genrens udvikling som genrens sparsomme reception i vesten. Summarisk kan det opstilles således i en tidstabel (se bilag 1).

Der er mange interessante elementer i denne tidslinje, men centralt for en revurdering af den litteraturhistoriske beskrivelse af krimien er det, at den kinesiske krimi ikke bare var den første krimitradition på den verdenslitterære scene, men den var sågar også introduceret i vesten allerede inden Poe skrev sine noveller i 1840'erne. Det betyder selvfølgelig ikke, at Poe – såvel som forgængere og efterkommere – burde have kendt til den kinesiske krimi. Det er formentlig usandsynligt, at de tidlige benævnelser og oversættelser i slutningen af 1700-tallet og starten af 1800-tallet opnåede en særlig udbredelse. Generelt kan det siges om den kinesiske krimi, at den dengang såvel som nu ikke har vakt særlig opsigt i litteraturhistoriske kredse, men at den i stedet har levet en lille, uberørt tilværelse af orientalsk og sinologisk interesse – det gælder også de fleste af de kilder, som artiklen her bygger på.

Spørgsmålet er så, hvorfor det er interessant at trække den kinesiske krimi op fra litteraturhistoriens muld. Det første og mest indlysende svar er selvfølgelig, at det er af litteraturhistorisk interesse at få beskrevet en lang tradition for kriminalfortællinger på tværs af flere genrer, som ikke er et fast element i den vestlige diskussion af krimiens historie. Selvom den vestlige krimi begribeligvis har nogle rødder i den vestlige kultur, så er det ikke korrekt at fremhæve vesten eller Poe som opfinder af kriminalfiktion. Det er usikkert og sågar ganske tvivlsomt, om den kinesiske krimi var velkendt, da Poe lancerede sine kriminalnoveller, men det er beviseligt, at den kinesiske krimi på dette tidspunkt *var* introduceret til vesten.

Men på trods af at krimiens kinesiske udgave i vesten nødvendigvis ikke var kendt hos og udbredt til andre end forskere med sinologisk interesse, så bør dens lange tradition anerkendes som den første tradition for at skrive om kriminalitet og opklaringen af den. Selvom der er nogle iøjnefaldende forskelle, så betyder det omvendt, at det elementære fællestræk, der handler om efterforskningen af forbrydelser, faktisk er til stede i begge fortælletraditioner. Der er inden for den vestlige krimi også store variationer mellem de undertyper, der er anerkendt som en del af traditionen, og derfor er det også vigtigt at få den kinesiske skrevet ind her.

Bilag 1:

Tabel: Tidslinje for fremkomsten af og den vestlige modtagelse af den ældre kinesiske krimi

- 618: Det første kriminelle kodeks bekendtgøres ca. 400 f.Kr., men under Tang-dynastiet (618-907) indføres – ifølge Robert van Gulik (1976: xx) – det præfektsystem, der skulle holdes nogenlunde intakt indtil begyndelsen af det 20. århundrede. Under dette system – indtil Republikken Kina i 1911 – var distriktsmagistraten lokalt både dommer, jury, anklager og detektiv.
- o. 650 e.Kr.: Den autentiske dommer Di (630-700) indsættes som distriktsmagistrat. På baggrund af en række virkelige retssager (*gon-gan*) videreformidles (formentlig mundtligt) dommer Di. Han indgår herefter formentlig i en række *chantfables* (sungne og fortalte eventyr) med ham som hovedkarakter. Sidst i 1700-tallet (ned)skriver en anonym forfatter *Dee goong an*.
- 1000-tallet: Kilder peger på, at den autentiske dommer Pao (999-1062) allerede var en populær, litterær fiktionsfigur i det 11. århundrede – altså inden for hans egen levetid. Wolfgang Bauer (1974: 435) nævner overleveringer om to personer med samme navn, der – allerede i hhv. årene 3 og 80 – gjorde sig bemærkede med opklaringer af svære sager. Bauer mener, at denne overlevering også har spilet ind i mytificeringen af dommer Pao et årtusinde senere (dommer Pao skrives både som Pao og Bao).
- 1211: Kuei Wan-jung samler i *Tang-yin-pi-shih* en række beskrivelser af efterforskninger og retssager, der dateres fra 300-tallet f.Kr. til 1100-tallet e.Kr. Robert van Gulik oversætter samlingen i 1956 til *Parallel Cases from under the Pair Tree* (Kuei, 1956), og danner et vigtigt grundlag for Guliks videre arbejde med sin romanserie om dommer Di.
- o. 1250: Der findes *chantfables* om Pao, som er dateret til ca. 1250. Wilt L. Idema har oversat et udvalg af dem under betegnelsen *ballad-stories*, som er en oversættelse af *shuochang cihua*. Det betyder noget i retningen af ”fortalte og sungne balladehistorier”, og svarer derfor fint til det franske *chantfables* (se Idema, 2009).

- o. 1300: Dramaer og operaer fra Yuan-dynastiet (1271-1368) med krimiplots er overleveret.
- 1587: Den populære Ming-encyklopædi *Kuo-se t'ien-hsiang* præsenterer dommer Pao i et opslag, der omhandler Paos litterære talent (flere distriktsmagistrater blev forfattere efter deres imperiale ansættelse).
- 1594: Den tidligst kendte litterære samling af 100 kriminoveller om dommer Pao udgives i Hangzhou. Samlingen tilskrives her den ukendte forfatter An Yushi, men den er formentlig en samling fra tre forskellige forfattere, jf. Hanan (1980).
- o. 1600: Den længere kinesiske kriminalroman etableres i slutningen af Ming-dynastiet (1368-1644). En central bevæggrund var kriminovellerne om dommer Pao.
- 1700-tallet: Det er uklart, hvornår romanen *Dee goong an* om dommer Di nedskrives – denne er dog efter Robert van Guliks senere oversættelse den mest kendte kinesiske krimiroman i vesten. Gulik fremhæver i sit postscript til oversættelsen, at den er skrevet af en "17th or 18th century anonymous author" (Gulik: 228), men fremhæver i sit forord, at romanen er "written in the 18th century by an anonymous author" (Gulik: v). Wolfgang Bauer (1974: 437) tidsfæster den derimod til sidst i 1700-tallet.
- *1780: Dommer Di nævnes – som den første vestlige benævnelse af Di og kinesisk kriminologi – i femte bind af den franske *Mémoires concernant l'histoire, les sciences, les arts, les meurs, les usages, & c. des Chinois* under overskriften "Ty-Jin-Kie, Ministre".
- *1832: Den franske sinolog Stanislas Julien oversætter dramaet (genren kaldes *zaju*) *Hui-lan chi* med dommer Pao som detektiv, og er dermed den første, der oversætter en kinesisk krimi til et vestligt sprog. Det sætter gang i en række af adaptioner og oversættelser i Frankrig gennem de næste årtier, jf. Bauer (1974: 437ff).
- *1839: Disse adaptioner gælder bl.a. etnologen Léon de Rosny, der opdagede den i Kina berømte samling af 100 kriminoveller om dommer Pao. Han oversætter i 1839 den første litterære kinesiske krimi herfra til "Le Lion de Pierre".

- *1872: Den italienske sinolog Carlo Puini oversætter en samling fortællinger om dommer Pao til *Lung-t'u-kung-an: Novelle Chinesi tolte dal Lung-t'u-kung-an e tradotte sull.*
- 1896: Sir Arthur Conan Doyles fortællinger om Sherlock Holmes oversættes til kinesisk, og i perioden 1896-1917 var Doyle blandt de fem mest oversatte forfattere i Kina. Efter receptionen af Sherlock Holmes (og andre) etablerer Kina sin egen såkaldte "Golden Age", jf. Kinkley (2000:27ff og 180).
- *1924: Hans Rudelsberger oversætter en række detektivfortællinger om dommer Pao til tysk i sin samling af *Chinesische Novellen*.
- *1942: Vincent Starrett udgiver *Bookman's Holiday*, der indeholder en kort oversigt over de mest kendte kinesiske detektivfortællinger.
- *1949: Den hollandske orientalist Robert van Gulik oversætter 1700-tals-romanen *Dee goong an* om dommer Di til *Dee goong an: Three Murder Cases Solved by Judge Dee*. I 1976 genudgives den som *The Celebrated Cases of Judge Dee. An Authentic Eighteenth-Century Detective Novel*.
- 1949: Samme år (som Robert van Gulik oversætter *Dee goong an*) forbyder det kommunistiske parti, der nu har fået magten, kriminalfiktion i Kina.
- *1950: Robert van Gulik skriver sin første historiske Tang-krimi *The Chinese Maze Murders* om dommer Di, der udgives på japansk i 1951 og først i 1957 på engelsk. I 1956 udgiver han den ovenfor nævnte *Parallel Cases from under the Pair Tree*.
- *1958: Jaroslav Průžek oversætter to detektivnoveller til tjekkisk, hvoraf den ene har dommer Pao som hovedperson.
- *1964: Den multidisciplinære sinolog Leon Comber oversætter, genfortæller og introducerer en række detektivnoveller om dommer Pao i *The Strange Cases of Magistrate Pao. Chinese Tales of Crime and Detection*. Han tager udgangspunkt i seks fortællinger fra en samling bestående af 72 fortællinger, der også indgår i de 100 fortællinger som de Rosny opdagede i 1839.
- 1967: Et skuespil og en række *chantefables* om dommer Pao findes i en grav fra 1400-tallet (se Idema: xvii og Hanan: 301ff). De

danner vigtigt grundlag for at danne et overblik over udbredelsen af denne type krimifiktioner i Kina allerede i det 15. århundrede.

- *1976: George A. Hayden oversætter og introducerer tre dramaer om dommer Pao i *Crime and Punishment in Medieval Chinese Drama. Three Judge Pao Plays*.
- 1976: Efter Maos død i 1976 får Deng Xiaoping magten i 1978. Hans revisionistiske politik åbner igen for kinesisk krimifiktion, der nu igen begynder at florere (Kinkley: 1993 og 2000). Herefter dukker også relativt flere oversættelser op til primært engelsk og tysk (se Klöpsch, et.al.: 149ff).

Note: Tegnet * designerer i tidslinjen den vestlige reception af den kinesiske krimi. Hvor intet tegn er sat, henvises der til den kinesiske krimis udviklingshistorie. I løbet af 70'erne vokser interessen for kinesisk krimi, hvilket kan ses på en række oversættelser forskellige steder på forskellige sprog. Det ses også på rækken af artikler, der er udgivet om kinesisk krimi i denne og den efterfølgende periode. Se de nævnte kilder for yderligere henvisninger til oversættelser, vigtige årstal og fiktionelle adaptioner. Der er ikke – efter hvad jeg har fundet frem til – lavet studier på vestlige sprog om dommer Di på den måde, der er lavet studier af den litterære overlevering af dommer Pao, jf. her Ma (1975). Det er dog sandsynligt, at dommer Di gennemgår en lignende proces. Tidslinjen her er baseret på en række kilder: Starrett (1942), Comber (1964), Bauer (1974), Ma (1975), Gulik (1976), Hayden (1978), Hanan (1980), Waltner (1990), Kinkley (1993 og 2000), Klöpsch, et.al. (2004) og Idema (2009).

Litteratur

- Bauer, Wolfgang: "The Tradition of the "Criminal Cases of Master Pao" *Pao-kung-an (Lung-t'u kung-an)*", i *Oriens*, vol. 23, ss. 433-449, 1974.
- Brabazon, James: *Dorothy L. Sayers: a Biography*, New York: Encore Editions, 1981.
- Burns, Kevin: *Eastern Philosophy. The Greatest Thinkers and Sages from Ancient to Modern Times*, London: Arcturus Publishing Limited, 2006.
- Comber, Leon: "An Introduction to the World of Magistrate Pao", i *The Strange Cases of Magistrate Pao. Chinese Tales of Crime and Detection*, oversat og genfortalt af Leon Comber, Hong Kong: Heinemann Educational Books (Asia), Ltd., 1964.
- Gulik, Robert van: *Spøgeri i klosteret*, København: Jespersen og Pios Forlag, 1961.
- Gulik, Robert van: *Den røde pavillon*, København: Jespersen og Pios Forlag, 1966.
- Gulik, Robert van: *Lakskærmen*, København: Jespersen og Pios Forlag, 1967.
- Gulik, Robert van: "Translator's Preface" og "Translator's Postscript", i *The Celebrated Cases of Judge Dee*, oversat og annoteret af Robert van Gulik, New York: Dover Publications, Inc, 1976.
- Hanan, Patrick: "Judge Pao's Hundred Cases Reconstructed", i *Harvard Journal of Asiatic Studies*, vol. 40, nr. 2, ss. 301-323, 1980.
- Hansen, Kim Toft: "Fra synd til skyld. Krimien kulturelle rødder", i *Bogens verden*, nr. 1, 2009.
- Hansen, Kim Toft: "Krimiens filosofiske undersøgelser", arbejdspapir ifm. forskningsprojektet *Krimi og kriminaljournalistik i Skandinavien*, 2010a, se www.krimiforsk.aau.dk.
- Hansen, Kim Toft: "Ambivalente fiktioner – vold, den svenske uro og Henning Mankell", i Jørgen Riber Christensen og Kim Toft Hansen (red.): *Fingeraftryk. Studier i krimi og det kriminelle*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 2010b.
- Hayden, George A.: *Crime and Punishment. Three Judge Pao Plays*, Cambridge: Harvard University Press, 1978.
- Holmgaard, Jørgen: "Krimiens historie og socialpsykologi", i Jørgen Holmgaard og Bo Tao Michaëlis (red.): *Lystmord. Studier i kriminallitteraturen fra Poe til Sjöwall/Wahlöö*, Holte: Medusa, 1984.
- Idema, Wilt L.: *Judge Pao and the Rule of Law. Eight Ballad-Stories from the Period 1250-1450*, London: World Scientific Publishing Company, 2009.
- Kinkley, Jeffrey C.: "Chinese Crime Fiction", i *Society*, Vol. 30 Nr. 4, ss. 51-62, 1993.
- Kinkley, Jeffrey C.: *Chinese Justice, the Fiction. Law and Literature in Modern China*, Stanford: Stanford University Press, 2000.

- Klöpsch, Volker, et.al.: "Kriminalgeschichten", i *Lexikon der Chinesischen Literatur*, München: C.H. Beck, 2004.
- Kuei, Wan-jung: *Parallel Cases from under the Pair Tree*, oversat og introduceret af Robert van Gulik (mangler præcis kilde).
- Ma, Y.W.: "Themes and Characterization in the "Lung-t'u kung-an"", i *T'oung Pao*, Second Series, vol. 59, ss. 179-202, 1973.
- Ma, Y.W.: "The Textual Tradition of Ming Kung-an Fiction: A Study of the Lung-t'u Kung-an", i *Harvard Journal of Asiatic Studies*, vol. 35, ss. 190-220, 1975.
- Meyhoff, Karsten Wind: *Forbrydelsens elementer – kriminallitteraturen fraa Poe til Ellroy*, København: Informations forlag, 2009.
- Rudelsberger, Hans: *Chinesische Novellen* (mangler præcis kilde).
- Starrett, Vincent: *Bookman's Holiday* (mangler præcis kilde).
- Scaggs, John, *Crime Fiction*, New York: Routledge, 2005.
- Symons, Julian: *Bloody Murder. From the Detective Story to the Crime Novel* (Third Revised Edition), New York: The Mysterious Press, 1972.
- The Celebrated Cases of Judge Dee*, oversat og annoteret af Robert van Gulik, New York: Dover Publications, Inc, 1976.
- The Strange Cases of Magistrate Pao. Chinese Tales of Crime and Detection*, oversat, genfortalt og introduceret af Leon Comber, Hong Kong: Heinemann Educational Books (Asia), Ltd., 1964.
- Todorov, Tzvetan, *Den fantastiske litteratur*, Århus: Klim, 1990.
- Waltner, Ann: "From Casebook to Fiction: Kung-an in Late Imperial China", i *Journal of the American Orient*, vol. 110, n. 2, ss. 281-289, 1990.